

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Ataskaita už 2008 metus

2014-01-02

NERAMŪS METAI Lietuvos meno kūrėjų asociacijos prezidento Kornelijaus Platelio metinė ataskaita 2009-04-21, LMKA konferencija, Vilnius Priminsiu, kad 2008 metų konferencija įvyko balandžio 17 d. Tad praėjo vieneri metai ir 4 dienos. 2008 metais įvyko 10 LMKA tarybos posėdžių, o šiemet dar 4. Tuos metus drąsiai galima pavadinti socialinių garantijų menininkams paieškos metais. Priminsiu, kad pati iniciatyva kilo iš mūsų ir daug čia jos parodė Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija su Dainium Radzevičium priekyje. Jau pirmajame posėdyje 2008-01-29 buvo svarstytas teisinių aktų, kuriuos būtina keisti įtvirtinant socialines garantijas meno kūrėjams, sąrašas. 2008 kovo 19 d. LR Seimo sprendimu Nr.2112 buvo sudaryta darbo grupė kūrybinių darbuotojų socialines garantijas reglamentuojančio įstatymo projektui parengti, kuriai vadovavo Jonas Čekuolis ir kurioje dalyvavo Seimo komitetų, SADM, KM atstovai. LMKA joje atstovavo Vaclovas Krutinis, Dainius Radzevičius, Antanas Sutkus ir aš. Šioje darbo grupėje buvo suderinta, jog iki tam tikros ribos menininkas privaloma tvarka moka 40%, o valstybė prideda dar 60% VSD mokesčių nuo autorinių sutarčių. Taip pat buvo numatyta tvarka menininkui gauti laikino nedarbingumo pašalpą bei rentų sistema ypatingai nusipelnusiems menininkams. Deja, priartėjus rinkimams, šiems teisės aktams priimti neliko laiko, o dabar, pasikeitus įstatyminei aplinkai, jie paprasčiausiai nebetinka. Tačiau nemanau, kad šis darbas nuėjo veltui: patį ano kelių valdžios institucijų ir LMKA pasiekto susitarimo principą, nepaisant ekonominio sunkmečio, turime stengtis išsaugoti. Nuolatos toliau bandėme kelti klausimą ir dėl institucinės paramos valstybės pripažintoms meno kūrėjų organizacijoms, bandydami sekti vartotojų teises ginančių organizacijų pavyzdžiu arba siūlydami šią problemą sieti su Lietuvos menininkų rūmų, kurių funkcijas perėmė meno kūrėjų organizacijos, atgavimo klausimu tačiau mūsų siūlymai nesusilaukė buvusios valdžios, ypač ministro Jono Jučo pritarimo. Dabartinė valdžia į šiuos klausimus žiūri palankiau ir net kalba apie patalpų suteikimą jų neturinčioms asociacijos narėms, tačiau ekonominė šalies situacija labai nestabili ir sudėtinga. Iš valdžios girdime įvairių pažadų, palydimų draugiškų šypsenu, bet jie kol kas nesipildo. Mūsų atstovai Kultūros ir meno taryboje nesikeitė. Dabar joje LMKA atstovauja Valentinas Antanavičius, Vaidotas Jauniškis, Jonas Liniauskas, Kęstutis Pempė, Kornelijus Platelis, Dainius Radzevičius, Stanislovas Žvirgždas. Tačiau noriu atkreipti konferencijos dėmesį, kad vasarą mūsų kadencijos baigsis, o Valentino Antanavičiaus, Vaidoto Jauniškio, Jono Liniausko ir mano baigsis antrosios kadencijos, tad mes nebegalėsime būti siūlomi. Todėl apie naujus KMT narius reikia pradėti galvoti jau dabar. LKMT daugiausia dirbo rutininius darbus: svarstė Kultūros rėmimo fondo kultūros ir meno sričių rėmimo prioritetus ir tvirtino

ekspertų komisijos sudėtį, naujos Lietuvos nacionalinių kultūros ir meno premijų komisijos ir kitų ekspertų komisijų sudėtis, skirstė stipendijas ir premijas. Iš nerutininių darbų norėčiau paminėti du: savo iniciatyva išklausėme pranešimo apie Valstybės ir savivaldybių teatrų situacijos įvertinimo komisijos darbo rezultatus ir susipažinimas su užsienio valstybių kultūros finansavimo politikos patirtimi. Pastarasis Rūtos Kačkutės pranešimas spausdintas „Literatūroje ir mene“. Mūsų atstovai Kultūros ir meno taryboje veikė aktyviai, posėdžių be pateisinamų priežasčių nepraleidinėjo. Pati LKMT stengėsi dirbti operatyviai, tačiau lėšos paskirstytos vėl tradiciškai vėluojant: Kultūros rėmimo fondo tarybos sprendimo data vasario 10 (pernai - kovo 19), KM leidybos programos įsakymas pasirašytas vasario 26 d. (pernai vasario 19), Meno kūrėjų organizacijų dalinio finansavimo programa - vasario 21 d. (pernai - vasario 4). Kaip matote, tempai beveik nepakito. Skirtumas tik tas, kad pernai balandžio 1 d. jau mūsų organizacijoms pinigai buvo pervesti, o šiemet - ne. 2008 metų Nacionalinės pažangos premija, mums palaikius Algio Matulionio siūlymą, paskirta Eimuntui Nekrošiui. Lietuvos meno kūrėjų asociacijos premija atiteko režisierėi, kino scenarijų autorei, žurnalistei Agnei Marcinkevičiūtei už aukštą profesionalumą siekiant savo filmais suaktualinti ir atskleisti Lietuvai brangias istorines, kultūrinės bei žmogiškąsias vertybes. Metinė Europos menininkų tarybos (ECA) konferencija ir kongresas vyko 2008 11 07 - 11 09 Dubline, Airijoje. Konferencijos tema: „Menininkų mobilumas - siekis ar tikrovė?“. Išklausėme šešių pranešimų. Man įdomiausias, labiausiai susijęs su kasdieniu gyvenimu ir iš jo įkvėpimo besisemiančia menine kūryba pasirodė Lietuvos nacionalinės dailės galerijos, konferencijoje pristatytos Europos tarpkultūrinio dialogo metų ambasadore, Lolitos Jablonskienės pranešimas „Menas gyventi su svetimais - priėmimo iššūkis“. Tiksliau tai buvo žurnalo „Leidybinis projektas“ („Printed Project. The Art of Living with Strangers“), kurio kuratorė-redaktorė ir buvo pati Lolita, pristatymas. Apie tai skelbėme 2008-11-28 „Literatūroje ir mene“. Su manimi vyko Lietuvos literatūros vertėjų sąjungos pirmininkė Jurgita Mikutytė. Europos menininkų tarybai pateikiau metinę mūsų veiklos ataskaitą ir pirmininkavau kongresui. Jame daug buvo kalbama apie būtinybę didinti nario mokesį. EMT prezidentas Michael Burke siūlė šalims, kurių skėtinių organizacijų apyvarta nesiekia 50.000 eurų per metus mokėti po 700 eurų, bet vėliau buvo apsiribota 500. Šiometinė EMT konferencija ir kongresas vyks lapkričio mėnesį Zagrebe. Planuojama, kad vyks du mūsų atstovai. O šiemet kovo 14-15 d. dalyvavau Kipro švietimo ir kultūros ministerijos, UNESCO ir EMT surengtoje konferencijoje „Menininko statusas“, kur perskaičiau pranešimą apie menininko statusą Lietuvoje. Šios kelionės išlaidas padengė rengėjai. Taryba siūlė kandidatus į įvairias komisijas bei ekspertų tarybas: į Kultūros rėmimo fondo tarybą pasiūlėme rašytoją Vytautą Martinkų, į Lietuvos radijo ir televizijos tarybą - žurnalistą Dainių Radzevičių. Išrinkus naują Seimą ir prasidėjus mokesčių reformai, mes kartu su Lietuvos leidėjų asociacija ir Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondu 2008 lapkričio 18 d. išplatinome viešą kreipimąsi į LR Seimą, kuriame bandėme atkreipti dėmesį į sunkią meno kūrėjų padėtį ir nepakankamą kultūros finansavimą, pasisakėme prieš PVM kultūros produktams didinimą. Tačiau reformų karavanas judėjo toliau ir niekas nekreipė į mus dėmesio. Reikia pastebėti, kad iki sausio 16 d. įvykių valdžia apskritai nerado laiko pasikalbėti su niekuo. Sausio 21 d. kreipėmės į Premjerą ir 2009 vasario 13 d. jis priėmė LMKA tarybą. Susitikimas teikė vilčių. Premjeras nežadėjo mokesčių išimčių ar lengvatų, bet pažadėjo kitais būdais meno kūrėjams kompensuoti mokesčių padidėjimą. Sutarėme, kad tarpžinybinė darbo grupė kūrybinių darbuotojų socialinių

garantijų apimties ir pakankamumo klausimams išnagrinėti, sudaryta Premjero vasario 5 d. potvarkiu po mūsų vizito pas Socialinės apsaugos ir darbo ministrą, pasiūlys tų kompensacijų mechanizmus, o kultūros rėmimo programos bus padidintos. Kas liko iš tų pažadų, šiandien matome. Minėtoje darbo grupėje be manęs dirba mūsų tarybos nariai Jurgita Mikutyte, Dainius Radzevičius ir Jonas Rudzinskas. Ką ji nuveikė? Pastarajame jos 2009-04-01 protokole Nr.6 užfiksuotas pirmasis konkretus nutarimas siūlyti, kad visi dirbantieji pagal autorines sutartis mokėtų 26,3% VSD mokestį nuo pusės pajamų iš autorinių sutarčių, kuris būtų draudžiamąjo pageidavimu nuskaitomas „prie šaltinio“ arba sumokamas jo paties, jei jis yra įregistravęs individualią veiklą. Privalomojo sveikatos draudimo mokestis 9% visiems. Svarstoma, ar 15% Gyventojų pajamų mokesčiui taikyti neapmokestinamąjį pajamų dydį arba nedeklaruotinių sąnaudų procentą. Kodėl 26,3% VSD? Todėl, kad SADM atstovai tvirtina, esą didesni mokestį paimti lengva, bet labai sunku apskaičiuoti išmokas nereguliaris pajamas gaunančiam menininkui. Žinoma, sunku, jei įvertinsime 3 mėnesius, bet jei skaičiuosime nuo visų metų, išmoka bus adekvatesnė. Iš esmės 26,3% VSD mūsų atveju sprendžia tik Sodros, o ne mokesčio mokėtojų problemas: išmokų ligos ar motinystės atveju pastarieji negaus, o jų šitaip uždirbta pensija ne ką skirsis nuo bazinės, taigi ir nuo socialinės pašalpos. Tačiau ar siūlyti meno kūrėjui mokėti 28,5% VSD mokestį su ligos ir motinystės draudimu (atminkime, kad nuo pusės pajamų jį sumokėjęs, jis nuo pusės pajamų išmoka ir gautų) mūsų atstovams darbo grupėje reikia tvirto LMKA tarybos ar net šios konferencijos pritarimo. Ir dar noriu atkreipti dėmesį, jog tai viso labo negalutiniai darbo grupės siūlymai. Iki įstatymo jiems dar labai toli. Rentų ypatingai nusipelnusiems meno kūrėjams klausimu LMKA ir Kultūros ministerija buvo pateikusios kiek skirtingas pozicijas. Mes siūlėme jas pradėti mokėti menininkams, turintiems 20 metų kūrybinio darbo stažą, o ministerija – tik pensininkams. Darbo grupė iš esmės pritarė rentoms ir paprašė mūsų suderinti pozicijas su Kultūros ministru. Tas pozicijas LMKA taryba derino balandžio 16 d. susitikusi su Kultūros ministru Remigijumi Vilkaičiu, viceministru Donatu Valančiausku ir Ele Vilkiene. Jos maždaug tokios: 4MMA dydžio meno kūrėjo **pensijos**, įskaitant visas kitas pensijas, mokamos ypatingai nusipelnusiems meno kūrėjams, jas skirsto speciali komisija prie KM. Taip pat reformuojama valstybės stipendijų sistema taip, kad jos būtų lengviau prieinamos kūrybingiems menininkams ir kuriamas mechanizmas kompensuoti „kūrybines prastovas“, t.y. paremti laikinai kurti negalinčius menininkus (neturinčius užsakymų, autorinių sutarčių, pergyvenančius kūrybines krizes). Viso to bus siekiama siūlant Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų įstatymo pataisas. Susitikime taip pat kalbėta apie skirtą, bet iki šiol negaunamą mūsų organizacijų finansavimą ir apie numatomą mažinti kultūros biudžetą. Po susitikimo vykusiam pasitarime nutarėme su šiais klausimais aplankyti Finansų ministrą. Susitikimo paprašiau. Žadėjo priimti šią savaitę. Iš pradžių buvau linkęs siūlyti darbo grupei, kad kitą pusę VSD ir PSD mokesčio už meno kūrėją sumokėtų valstybė, taip apdrausdama jį normalėsnei pensijai. Tačiau dabar labai abejoju tokio pasiūlymo, kuris valstybei kainuotų 8,5 mln. Lt per metus, skaičiuojant, kad menininkai iš autorinių sutarčių vidutiniškai uždirba po 1000 Lt per mėnesį, sėkme. Nerealus jis atrodė ir ministru, juo labiau, kad keičiant įstatymą minėta suma atsirastų šalia sumos, reikalingos meno kūrėjų pensijoms ir labai sumažintų tikimybę pasiekti teigiamą rezultatą, o nauda iš to meno kūrėjams būtų nelabai didelė: daugelis taptų apdrausti ne nuo dalies, o nuo viso MMA, kurio neretai pusę ir tegauna. Neatsisakant tokios kompensacijos reikėtų spręsti, ko sieksime pirmiau, nes metas

dabar toks, kad blogesnį ir sugalvoti sunku. Kurdami įstatymo pataisas turėtume suformuluoti ir tai, ką padaryti ketinome jau anksčiau: sugriežtinti naujų meno kūrėjų organizacijų kūrimo tvarką ir sukurti įstatyminę bazę instituciniam mūsų organizacijų finansavimui. Kultūros ministerija Vyriausybės programos vykdymo priemonių plane yra numačiusi griežtinti reikalavimus pretendentai į meno kūrėjo statusą. Tai irgi reikia turėti omenyje. Apskritai įstatymo pataisos – labai sudėtingas dalykas. Priminsiu, kad pernai buvome pradėję jas svarstyti, Jonas Liniauskas jau buvo suformulavęs tam tikrus pasiūlymus, bet paskui atidėjome, būgštaudami, kad po pataisų priėmimo įstatymas netaptų dar mums nepalankesnis nei dabar galiojantis. Ir dar priminsiu, kad vienintelis kategoriškai nepritaręs 2008 metų darbo grupės pasiūlymams buvo dabartinis Teisingumo ministras Remigijus Šimašius, tuomet vadovavęs Laisvosios rinkos institutui. Pataisoms paruošti turėtume suburti nedidelę, bet darbingą grupelę, suderinti jas su Kultūros ministru ir išvystyti plačią ir intensyvią lobistinę veiklą Vyriausybėje ir Seime. Ką dar norėčiau siūlyti darbo grupei? Sunkiausiai SADM atstovai priima siūlymą darbo stažą meno kūrėjui skaičiuoti nuo pirmo viešo jo kūrybos pristatymo visuomenei. (Kiekvienai menininkų grupei ši sąvoka turi būti griežtai apibrėžta. Šį faktą patvirtinti turėtų meno kūrėjų organizacija, kuriai menininkas priklauso, arba Statuso suteikimo taryba.) Jie nenori nė girdėti, kad menininkas realiai nesumokėjęs pinigų Sodrai gali koki nors stažą turėti ir siūlo jį skaičiuoti tik nuo sumokėtų pinigų kiekio. Taip pat man labai gaila, kad mažiausias pajamas gaunantys menininkai neteko PSD lengvatos. Prieš pakeičiant įstatymus buvo nustatyta, kad mažesnes nei 1MMA pajamas gaunančiam meno kūrėjui valstybė padeda sumokėti iki 70% PSD mokesčio (užsiregistravus mokesčių inspekcijoje ir kas mėnesį deklaruojant pajamas, arba pateikus ilgalaikę autorinę sutartį buvo galima mokėti netoli 20 Lt per mėnesį ir būti apdraustam). Manau, tai būtų tikslinga atstatyti: kainuotų nedaug, tačiau būtų labai naudinga mažas pajamas gaunančiam menininkui. LMKA taryba taip pat delegavo mane į Premjero 2009 kovo 9 d. potvarkiu sudarytą darbo grupę dėl atviros valdžios modelių bei mechanizmų, kuriais siekiama sudaryti visuomenei palankesnes galimybes dalyvauti sprendimų priėmimo procese, pateikti. Ten pritariau siūlymui steigti *Nacionalinę ekonomikos ir visuomenės reikalų tarybą* (pagal Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto modelį) atskirai nuo Trišalės tarybos, kurioje atstovaujami vien tik grupiniai interesai. Ekonomikos nuosmukis visiems mums atsiliepia skaudžiai. Finansinė mūsų organizacijų padėtis bloga. Meno kūrėjų organizacijų programos lėšų paskirstymas tiesiog šokiravo mūsų nares, kurioms jos buvo drastiškai sumažintos. Iš tiesų ta programa per maža, lėšų trūksta visiems, ir mūsų pastangos ją padidinti per pastaruosius metus nedavė jokių rezultatų, nors apie tai rašėme kiekviename laiške valdžiai ir kalbėjome kiekviename susitikime. Tiesa, šiemet pavyko pasiekti, kad programa nebuvo sumažinta. Bet kas iš to? Nė viena organizacija dar negavo nė lito, o prieš akis dar vienas biudžeto karpymas, kol kas mums nežadantis nieko gero. Visada vengiau kištis į pinigų skirstymus, nes manau, jog ne mano darbas nurodinti, kam, kiek ir iš ko atėmus pridėti, kai trūksta visiems. Tačiau galbūt buvo galima padaryti daugiau. Pavyzdžiui, pasikviesti mūsų atstovus Meno kūrėjų organizacijų programos ekspertų komisijoje į tarybos posėdį ir visiems padiskutuoti, idant geriau būtų žinomi realūs kiekvieno poreikiai. Ar būta kokių nors sėkmių mūsų veikloje per pastarąjį penkmetį? Iš geresnių mums dalykų norėčiau paminėti 2008 metais kiek palengvintą atsiskaitymo už ką tik minėtos programos lėšas tvarką, po 2007 rugsėjo mėnesio kreipimosi į Ministrą Pirmininką, Kultūros ir Finansų ministrus prašant leisti atlyginimams naudoti iki 30% Spaudos,

radijo ir televizijos rėmimo fondo paramos lėšų, gautas jų pritarimas. Nacionalinių kultūros ir meno premijų komisijos siūlymu, kurią mes palaikėme, padidintos Nacionalinė ir Vyriausybės premijos. Tiesa, sumažėjo jų skaičius, bet atrodo, dabar jis racionalesnis. Pačioje mano kadencijos pradžioje surengėme Europos menininkų tarybos konferenciją ir kongresą Vilniuje, kurią neblogai įvertino EMT. Kokie mūsų siekiai ateityje? Tęsti pradėtus darbus:

1. Įtvirtinti kuo platesnes socialines garantijas menininkams, neapkraunant jų nepakeliamais mokesčiais.
2. Meno kūrėjo pensijos (rentos) ypatingai nusipelnusiems menininkams.
3. Parama menininkams „kūrybinių prastovų“ metu.
4. Parama mažas pajamas gaunantiems menininkams.
5. Siekti, kad mūsų organizacijos gautų bent minimalią paramą savo organizacinėms išlaidoms.
6. Siekti, kad nebūtų mažinamas valstybės kultūros programų finansavimas, o sunkmečiui pasibaigus, didėtų augant biudžetui.
7. Siekti, kad Premjeras ir Kultūros ministras išpildytų savo pažadą skirti patalpas jų neturinčioms meno kūrėjų organizacijoms.

Dėkodamas pasiūliusiems mano kandidatūrą antrai LMKA prezidento kadencijai pažadu it toliau atkakliai siekti šių tikslų, jei pasirinksite mane. O jei pasirinksite kitą kandidatą, palinkėsiu jam sėkmės ir tvirtybės dirbuojantis mūsų visų labui. Kornelijus Platelis, Lietuvos meno kūrėjų asociacijos prezidentas.

LIETUVOS MENO KŪRĖJŲ ASOCIACIJOS KONFERENCIJOS

REZOLIUCIJA

Dėl Lietuvos kultūros žlugdymo

2009 m. balandžio 21 d.

Vilnius

Lietuvos meno kūrėjų asociacijos konferencija konstatuoja, kad ir šiaip jau menkai finansuota kultūros sritis ekonominio sunkmečio sąlygomis atsidūrė ant žlugimo ribos:

- valdžia dar tik kalba apie atlyginimų mažinimą valstybės tarnautojams, o štai dirbantiems pagal autorines sutartis mokesčiai šiemet padidėjo 16 % ir numatomi didinti ateityje, tad tokia dalimi sumažėjo ir autoriniai atlyginimai;
- pridėtinės vertės mokestis knygų leidybai ir spaudai nuo liepos 1 d. bus padidėjęs beveik keturis kartus;
- vietoj valdžios žadėtų kompensacijų – nurodymai dar mažinti biudžetą, o Kultūros ministerijos patvirtintas programų finansavimas vėluoja ištisus ketvirčius;
- mūsų įsitikinimu, valstybės biudžetas peržiūrimas pagal aritmetinį principą, nekreipiant dėmesio į prioritetus;

- pastebimai mažiau paisoma ekspertų komisijų rekomendacijų.

LMKA konferencija reiškia susirūpinimą menininkų ir nepriklausomų kultūros operatorių padėtimi ir reikalauja, kad Seimas tikslindamas šalies biudžetą nemažintų asignavimų kultūros programoms, įskaitant ir Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondą, kurių lėšos buvo jau paskirstytos. Norėdama palinkėti LR Seimui kūrybingo darbo Lietuvos meno kūrėjų asociacija numato gegužės 5 d. prie jo rūmų surengti menininkų piketą „Sudie, kultūra?“.

Lietuvos architektų sąjunga, Lietuvos dailininkų sąjunga, Lietuvos dizainerių sąjunga, Lietuvos fotomenininkų sąjunga, Lietuvos kinematografininkų sąjunga, Lietuvos kompozitorių sąjunga, Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga, Lietuvos muzikų sąjunga, Lietuvos rašytojų sąjunga, Lietuvos tautodailės kūrėjų asociacija, Teatro sąjungos meno kūrėjų asociacija, Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija

LMKA konferencijos vardu - LMKA prezidentas Kornelijus Platelis